

УДК 374.7

З досвіду організації наукової, навчально-методичної та виховної діяльності кафедри історії педагогіки і порівняльної педагогіки

Анна Боярська-Хоменко,
кандидат педагогічних наук, доцент,

Ангела Денисенко,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди

Кафедра історії педагогіки і порівняльної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди здійснює наукову, навчально-методичну та виховну роботу зі студентами, спираючись на концепцію Г. С. Сковороди. Викладачі кафедри у своїй щоденній роботі послуговуються принципами, проголошеними видатним філософом, просвітителем та педагогом: принцип поєднання теорії з практикою, принцип міцності знань, принцип послідовності навчання, принцип активності.

Г. С. Сковорода зазначав, що молоді люди повинні отримувати всебічний роз-

виток, провідне місце у якому належить розумовій освіті, що допомагає пізнати себе, навколишній світ, сутність щастя [2]. Окрім цього, педагог був переконаний, що становлення особистості неможливе без формування високих моральних якостей, серед яких особливе значення мають любов до вітчизни і праці, людяність, дружелюбність, правдивість, чесність, сила волі, почуття гідності.

Варто зазначити, що Г. С. Сковорода сам був надзвичайно талановитим педагогом. Спогади його студентів, учнів та сучасників свідчать про те, що він мав гострий розум і талант оратора, він міг за-

володіти увагою слухачів та утримувати її впродовж всього заняття. Студенти любили Г. С. Сковороду, охоче слухали його лекції. У своїх учнів він виховував любов до вітчизни, повагу до народу, чесність, працелюбність, зневагу до життєвих спокус та багатства, ввічливість, вдячність батькам, розвивав у них природні нахили, не нав'язував їм того, до чого вони не мали здібностей [4].

Виховання людини праці, чесної особистості, що трудиться згідно із своїми природними нахилами, пронизує всю педагогічну систему Г. С. Сковороди [3]. Саме ця філософія видатного педагога стала основою роботи кафедри історії педагогіки і порівняльної педагогіки.

Так, система навчально-методичної роботи кафедри реалізовує ідею спорідненої праці. Під час лекцій та семінарських занять ми переконуємо студентів-педагогів, що праця вчителя повинна приносити насолоду і відчуття щастя. Власним прикладом показуємо, що спілкування з учнями та вихованцями має надзвичайно потужний потенціал для засвоєння навчального матеріалу. Разом з тим варто наголосити на тому, що курс «Історія педагогіки» передбачає ґрунтовне вивчення педагогічних поглядів Г. С. Сковороди. Зокрема студенти здійснюють аналіз байок «Бджола та Шершень», «Орел та Черепаха», «Зозуля та Косик», у яких яскраво представлено утілення людей, що йдуть за покликом. У цих байках філософ розкриває прості істини призначення людини через діалоги звірів, що визначають діло природним або неприродним [3]. Під час семінарських занять ми із студентами розглядаємо ідею спорідненої праці через призму педагогічної діяльності. Визначаємо позитивні аспекти вчительської роботи за покликанням та, навпаки, наслідки діяльності вчителів, котрі працюють без відчуття спорідненої праці.

Щорічно наші студенти проходять практику у закладах освіти різного рівня. Викладачі кафедри і тут їх не полишають, а виступають методистами та керівниками педагогічної практики. Проходження

педагогічної практики якнайкраще дає студентам зрозуміти ідею спорідненості праці, її важливість для педагогів та їхніх учнів.

Також варто зазначити, що під час практикумів і семінарів ми разом зі студентами відпрацьовуємо форми й методи навчання, які визначені у педагогічній спадщині видатного просвітителя. Всі заняття викладачів кафедри пронизані ідеєю, що джерелами знань людини є життя, особистий досвід та практична діяльність. Саме тому при побудові заняття на першому плані є урахування принципу свідомого засвоєння знань студентами. Кожне заняття поєднує у собі різні джерела здобуття знань майбутніми вчителями: книга, викладач, навколишній світ, спілкування з природою, особиста практична діяльність.

У навчально-методичній діяльності ми також послуговуємось думкою Г. С. Сковороди про те, що без здивування немає творчого пошуку: «Шукати й дивуватись означає те ж саме» [3]. Ми намагаємось подив зробити супутником навчання кожного студента, викликати у них різні емоції під час здобуття знань, бо тільки емоційно підтримані знання формують особистість людини взагалі та педагога зокрема. Оцей подив студентів ми намагаємось викликати активними формами та методами навчання, залучити їх до процесу пізнання, стати учасниками наукового історико-педагогічного пошуку. У своїй педагогічній практиці Г. С. Сковорода використовував різноманітні, подекуди навіть прогресивні для того часу, форми і методи виховної роботи з молоддю [4]. Так, він пропонував широко використовувати бесіди, доповнюючи їх прикладами з реального життя, давати поради тим, хто їх потребує, радив виховувати не лише словом, але і особистим прикладом, переконанням. Окрім цього, Г. С. Сковорода постійно привчав своїх учнів до критичного аналізу власних слів та вчинків, до виявлення помилок у своїй діях [4]. Це спонукає викладачів кафедри використовувати

методи Г. С. Сковороди у роботі зі студентською аудиторією.

Педагогічні погляди Г. С. Сковороди зросли на традиціях національної етнопедагогіки. У душі народної мудрості він здійснював свою педагогічну діяльність. Його прикладу намагаємось слідувати і ми, сучасні викладачі. Як і Г. С. Сковорода, ми переконані, що викладання у школах та закладах вищої освіти повинно здійснюватись рідною мовою. Подвиг Г. С. Сковороди полягає в тому, що він пропустив через свій розум і серце, як через призму, величезні здобутки національної народно-педагогічної скарбниці, сприйняв, осмислив, оцінив і відобразив її в тому вигляді у своїх літературних і педагогічних творах, у якому її могли розуміти більшість висококультурних, малописьменних і зовсім неосвічених верств тодішньої української нації [5]. Педагог у своїх творах часто висміює прагнення тогочасного дворянства та козацької старшини навчати власних дітей на зразок західноєвропейських магнатів та з допомогою закордонних вчителів. Варто підкреслити, що Г. С. Сковорода не лише викривав недоліки закордонного виховання, а й запропонував цілком конкретний шлях його вирішення — навчання рідною мовою. За переконанням видатного просвітителя у вітчизняних педагогів є принаймні одна вага перевага — знання рідної мови, котра зберігає скарби народної мудрості, дає можливість дитині навчатися тією мовою якою вона думає.

Дуже влучними є слова Г. С. Сковороди, що кожен «повинен узнати свій народ і у народі себе», що у сучасності можна інтерпретувати як вивчення історичних особливостей життя власного народу, його укладом, культурою, ментальністю. Філософ говорив: «Збери всередині себе свої думки і в собі самому шукай справжніх благ. Копай всередині себе криницю для тої води, яка зростить і твою оселю, і сусідську» [1]. У навчально-методичній роботі викладачі кафедри акцентують увагу студентів на глибині українських освітніх

традицій, на ґрунтовній історико-педагогічній спадщині вітчизняних науковців, педагогів, філософів, мислителів. Зміст лекційного матеріалу, який ми представляємо студентам, покликаний переконати їх у автентичності української народної педагогіки, у її глибині та актуальності. Разом з тим наукові та дидактичні розробки кафедри спонукають студентів до вивчення історії української освіти і науки, до пошуку педагогічної істини та відповідей на питання ефективного навчання й виховання підростаючого покоління.

Ідеями та поглядами Г. С. Сковороди пронизана й наукова робота викладачів кафедри історії педагогіки і порівняльної педагогіки. Ми пишаємось тим, що доброю традицією стало проведення щорічної науково-практичної конференції «Г. С. Сковорода — видатний український філософ і просвітитель», присвяченої до Дня народження нашого видатного земляка. Учасниками конференції є викладачі університету, вчителі-практики, аспіранти, магістранти та студенти нашого університету. Під час кожної науково-практичної конференції підіймаються актуальні питання, котрі висвітлюють філософську глибину, літературну творчість, багатство педагогічних ідей Г. С. Сковороди. Доповіді учасників висвітлюють філософсько-педагогічні аспекти творчості видатного мислителя: споріднена праця, світ і людські турботи, людське щастя, розум, боротьба добра і зла, шляхи досягнення внутрішньої гармонії, єдність людини й природи тощо. За результатами конференції видається збірка тез доповідей учасників.

Варто наголосити на тому, що жодне дисертаційне дослідження не оминає аналізу поглядів Г. С. Сковороди. Так, зокрема це дисертаційні дослідження з вивчення дистанційного навчання студентів в Україні та провідних країнах світу, організації самостійної роботи студентів та школярів, розвитку соціально-педагогічних поглядів вітчизняних та зарубіжних науковців, історії релігійного виховання, розвитку гуманістичної педагогіки тощо.

Зазначимо, що впродовж багатьох років кафедра історії педагогіки і порівняльної педагогіки є центром популяризації педагогічних ідей минулого та сучасності, модернізації професійно-педагогічної освіти та впровадження здобутків минулого в сучасну науку та освіту. Викладачі кафедри переконані, що вчитель сьогодні має бути не просто висококваліфікованим спеціалістом, а високоосвіченою людиною з широким світоглядом, яка змогла б виховувати свідомих громадян. У зв'язку з цим, студенти всіх курсів залучаються до процесу дослідження педагогічної спадщини, історії й традицій нашого народу.

Для здійснення цієї мети у навчально-виховний процес вводяться тематичні екскурсії, «освітні мандрівки», спрямовані на збагачення внутрішнього світу сучасної молоді, розвиток ерудиції вчителів нового покоління, формування педагогічного хисту у студента педагогічного вузу, виховання в них почуттів гордості до обраної професії, любові до країни, пошани до держави.

Підтримуючи молодіжну політику держави та університету, члени кафедри історії педагогіки і порівняльної педагогіки здійснюють всебічне виховання, навчання студентів у позааудиторний час, організовуючи змістовне дозвілля, виховні години, круглі столи, засідання дискусійних клубів, брейн-ринги, виготовлення стіннівок тощо. У стінах університету, у співпраці з викладачами кафедри студенти навчаються адаптувати набуті на заняттях знання, вміння та навички до практичної роботи в школі, тому з'являється новий формат дозвіллевої діяльності студентів — квести «Сковородинськими шляхами», мистецькі пленери «Сковородинівський погляд», лекції-концерти «Слово його — натхнення», форуми-семінари «Г. Сковорода на порозі третього тисячоліття», майстер-класи «Ми сотворім світ получший» тощо. Під час цих заходів студенти не тільки можуть поділитися своїми знаннями про Григорія Сковороду, але і обговорити актуаль-

ні питання, що турбують кожного з них, зробити моральний вибір людини ХХІ століття.

Традиційно професори, викладачі та аспіранти кафедри беруть активну участь у підготовці та проведенні професійного конкурсу педагогічної майстерності для студентів III курсів, заходах, присвячених Дню працівника освіти, де організовують Сковородинівські читання «Крокуємо в майбутнє з Григорієм Сковородою», літературні конкурси «Лист до Сковороди» та «Батл скворородинознавців».

Вивчаючи спадщину філософа, переглядаючи документальні фільми, студенти здійснюють свій науково-професійний пошук, створюють творчі проекти «Сковородинівські стежки», відео-презентації, розробляють конспекти занять, сценарії заходів, «мандрівки по творчості Сковороди», екскурсії до музею с. Сковородинівки, фестивалі «Сад пісень», виставки «Людина на всі часи» тощо.

Подібні заходи, завдання для саморозвитку (наприклад, у вигляді питань до колоквіуму та ін.) допоможуть студентам аналітично осмислити зміст лекційних занять, оптимізувати навчально-виховну діяльність, організувати самонавчання, самовдосконалення.

Не менш важливими для сучасного викладача закладу вищої освіти взагалі та викладачів нашої кафедри зокрема, є погляди видатного філософа та педагога на особистість вчителя й вихователя. Високо цінуючи педагогічну працю, схилиючись перед педагогами, Г. С. Сковорода, разом з тим, ставив високі вимоги до моральних і професійних якостей викладачів. Зокрема, Г. С. Сковорода вважав, що вчитель повинен мати, по-перше, ґрунтовні знання та захоплюватися власною справою; по-друге, бути благородним, справедливим, чесним та безмежно любити дітей; по-третє, бути прикладом для інших в усьому, вміти володіти власним голосом, викладати чітко та лаконічно, але «тихо і без крику». Викладачі кафедри постійно пам'ятають про настанови видатного мислителя та

намагаються відповідати тому високому званню педагога та тій високій планці, яку поставив для нас Г. С. Сковорода. Ми всією душею любимо свою науку і стараємося прищеплювати цю любов своїм студентам, кожного дня черпаємо нові знання та натхнення з творчості українського філософа і просвітителя, звертаємось до його мудрості та до мудрості нашого народу, бо саме в народній педагогіці можна знайти відповіді на актуальні повсякчас питання навчання і виховання. І ми будемо щасливі, якщо нам хоч на йоту вдасться наблизитись до величі Г. С. Сковорода. Ми пишаємось тим, що несемо його ім'я, що пропагуємо вічні цінності добра, любові та гуманізму.

Отже, кафедра історії педагогіки і порівняльної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковорода спрямована на збереження духовних заповітів минулого і розвиток кращих освітянських традицій.

Література

1. *Афоризми* Григорія Сковорода, цитати. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://frazis.pp.ua/aforizmi-grigoriya-skovorodi-citati>
2. *Сковорода Г.С. Сочинения / Составление, перевод и обработка И.В. Иваньо, М.В. Кашубы. Москва : Мысль, 1973. Т.1. 512 с.*
3. *Сковорода Г.С. Сочинения / Составление, перевод и обработка И.В. Иваньо, М.В. Кашубы. Москва : Мысль, 1973. Т.2. 487 с.*
4. *Ушкалов Л.В. Григорій Сковорода. Харків : Фоліо, 2009. 123 с.*
5. *Шевчук В.О. Пізнаний і непізнаний Сфінкс: Григорій Сковорода сучасними очима. Київ : Пульсари, 2008. 525 с.*

24.10.2019

